

فتحی تا پایان عمرش در آخرین روز سال ۸۲ با عمروعاص شناخته می شد.
او وقتی در نقش عمروعاص گریم شد و جلوی آئینه ایستادی اختیار
بر زبانش عبارت «قدیس» جاری شد. فتحی که قبل از سریال امام علی (ع)
در فیلم های دستمزد و کشتی آنجلیکا هم بازی کرده بود با عمروعاص دیده شد

مخالف خوانی و اشقیای خوانی - در هنر نمایش سنتی - آیینی یا همان تعزیه، جایگاه مهمی دارد. این نقش ها که در برابر نقش های مثبت یعنی اولیا خوان ها و موافق خوان ها قرار می گرفتند هم باید حالتی تهجمی می داشتند و هم در نوع شخصیت پردازی شان نوعی خود آگاهی از شرارت و آینده شوم شان دیده می شد. علاوه بر این، بازیگرانی که این نقش ها را بازی می کردند با وجود جذابیت روی سن، در میان عامه مردم چندان مورد استقبال قرار نمی گرفتند و خیلی ها ترجیح می دادند میزبان بازیگر نقش امام و اولیا باشند تا شمر و اشقیایا. همین فضا باعث شده بود در اغلب مجالس تعزیه، شبیه خوان نقش اشقیای روی سن بیاید و بخواند:

«نه من شمرم، نه این خنجر / نه اینجا کربلا باشد. غرض مقصود ما این است / در این مجلس بکا باشد»

از زمانی که هنر سینما و تلویزیون به خدمت نمایش مذهبی آمد، بازیگرانی هم نقش های منفی بازی کردند و فرصتی یافتند تا چهره شوند. به بهانه محرم ۱۴۴۱ هجری قمری و هزار و سیصد و هشتادمین سال شهادت امام حسین (ع) و یارانش، نگاهی کوتاه به چند نقش ماندگار منفی در فیلم ها و سریال های تاریخ اسلام داشته ایم.

احسان ناظم بکایی
روزنامه نگار

بازی در نقش های منفی تاریخ اسلام همیشه چالش
تا بازی در فیلم ها و سریال ها. چه بازی

نه من شمرم

محمد صادقی / مامون (ولایت عشق - مهدی فخیم زاده)

او هر نقشی بازی کند، مامون است. می خواهد نقش پلیس سریال خواب و بیدار باشد یا حضرت ابراهیم (ع) و امیرکبیر سریال های محمدرضا وری. حتی اگر در سریال مختارنامه هم با کلی گریم و استفاده از دوبلور، عبدا... بن مطیع، فرماندار کوفه شود باز هم مامون است. صادقی در ولایت عشق این شانس را آورد که مهدی فخیم زاده، شخصیت پردازی خیلی خوبی برای مامون خلیفه عباسی کرده بود. متظاهر، مکار و قدرت طلب که امام رضا (ع) را به خراسان دعوت کرده بود اما در محمصه افتاده بود. چون در این سریال، شمایل امام رضا (ع) با نور پوشانده شده بود، صادقی کار سخت تری هم داشت او باید يك تنه از پس سکناس ها و فضاهای دو نفره گفت و گوی مامون و امام برمی آمد که آمد. لب گردن ها، التهاب در چشم ها و استیصالش در مجادله با امام و بعد هم نمایش قدرتش جلوی وزیرش، ابن فضل، مامون را باورپذیر کرد.

مهدی فتحی / عمروعاص (امام علی (ع) - داوود میرباقری)

فتحی تا پایان عمرش در آخرین روز سال ۸۲ با عمروعاص شناخته می شد. او وقتی در نقش عمروعاص گریم شد و جلوی آئینه ایستادی اختیار بر زبانش عبارت «قدیس» جاری شد. فتحی که قبل از سریال امام علی (ع) در فیلم های دستمزد و کشتی آنجلیکا هم بازی کرده بود با عمروعاص دیده شد. شخصیت مکار تاریخ که با معاویه علیه امام علی (ع)، متحد شدند. فتحی به نسبت سن تاریخی عمروعاص، جوان تر بود. عمروعاص در زمان امام علی (ع) حدود ۸۰ سال داشته است. او بود که قبل از هجرت، وقتی مسلمانان به حبشه رفتند از طرف قریش پیش نجاشی پادشاه حبشه رفت و می خواست آنها را برگرداند که نتوانست. فتحی، دانش آموخته کلاس های تئاتر آناهیتا و یکی از برترین استادان فن بیان تاریخ تئاتر ایران بود. برای همین معتقد بود باید با نقش زندگی کرد. با این نگاه، او در طول پنج سال ساخت سریال امام علی (ع) تبدیل به عمروعاص شد. اگرچه قرار بود نقش ابوسفیان را بازی کند ولی چون نقش کوتاه بود قبول نکرد تا همه ما يك شاه نقش فراموش نشدنی ببینیم. صحنه عریانی اش در برابر شمشیر امام علی (ع)، مجادله اش با ابوموسی و کل کل او با معاویه، حالا حالا ها در ذهن ها باقی می ماند.

افسانه بایگان / جعده (تنهاترین سردار - مهدی فخیم زاده)

ستاره زن سینمای ایران در دهه بی ستاره ۶۰ در تنهاترین سردار، ریسک بزرگی کرد و نقشی منفی را بازی کرد. بایگان در این سریال نقش جعده، همسر امام حسن (ع) را بازی کرد؛ زنی که با وعده معاویه، همسرش را مسموم می کند. تردیدهای او و گول خوردنش جالب بود. احترام به همسری که به دلیل محدودیت تصویری امکان نمایشش وجود نداشت و بار درام فضاهای دونفره زن و شوهری را به دوش بایگان می انداخت، پیچیدگی نقش را بیشتر کرده بود. بایگان که در اولین تجربه تلویزیونی اش، سرداران که آن هم کاری تاریخی بود موفق شده بود، در این سریال مهدی فخیم زاده هم موفق عمل کرد اما دیده نشدن سریال بر دیده شدن کارش تاثیر گذاشت.

مهدی فخیم زاده / عمر بن سعد (مختارنامه - داوود میرباقری)

انتشار خبر بازی فخیم زاده در مختارنامه، تعجب برانگیز بود چون يك کارگردان داشت جلوی يك کارگردان دیگر بازی می کرد. به خصوص که فخیم زاده با ساخت دو سریال تاریخ اسلام درباره امام حسن (ع) (تنهاترین سردار) و امام رضا (ع) (ولایت عشق)

عملا جا پای میرباقری گذاشته بود اما بازی درخشان او در نقش مهم ابن سعد، فرمانده سپاه کوفه در کربلا، خیره کننده بود. فخیم زاده پیش از این در دو سریال تاریخی که خودش ساخته بود هم نقش های منفی داشت و حتی در تنهاترین سردار نقش شمر را بازی کرده بود اما پیچیدگی نقش عمر بن سعد که تردیدش برای رفتن به کربلا را با وعده حکومت ری از بین می برد، نام او را با این نقش گره زد تا این کارگردان کارکشته پلیسی ساز، نقشی تاریخی بسازد. نقشی که پیش از این، مرجوم انوشیروان ارجمند در سریال روایت عشق و حسن پورشیرازی در فیلم رستاخیز هم آن را بازی کرده بود.

محمد فیلی / شمر (مختارنامه - داوود میرباقری)

او دو نقش متفاوت نسیم بیگ و بسیم بیگ در سریال روزی روزگاری (امرا... احمدجو) داشت. برادری خنگ در میان یاران حسام بیگ و برادری دو قلو و عاقل در میان یاران مراد بیگ. این بازیگر شیرازی الاصل تا مدت ها با این دو نقش شناخته می شد تا این که ناگهان با صورتی برص، شمر شد. شمر بن ذی الجوشن مرادی از قاتلان فاجعه ساز کربلاست که نماد اشقیای به حساب می آید. پیش از او، مصطفی طاری در معصومیت از دست رفته، فخیم زاده در تنهاترین سردار، ایمان ساجدی در روایت عشق و انوش معظمی، شمر بودند اما شمر مختارنامه که اتفاقا نقش فعالی در صحنه های کربلا داشت، بیشتر ماندگار شد.

